

Apuleio, *Apologia* 1-9

[1] (1) Certus equidem eram proque uero obtinebam, Maxime Cl. quique in consilio estis, Sicinium Aemilianum, senem notissimae temeritatis, accusationem mei prius apud te coeptam quam apud se cogitatum penuria criminum solis conuiciis impleturum; (2) quippe insimulari quiuis innocens potest, reuinci nisi nocens non potest. (3) Quo ego uno praecipue confisus gratulor medius fidius, quod mihi copia et facultas te iudice optigit purgandae apud imperitos philosophiae et probandi mei. (4) Quanquam istae calumniae ut prima specie graues, ita ad difficultatem defensionis repentinae fuere. (5) Nam, ut meministi, dies abhinc quintus an sextus est, cum me causam pro uxore mea Pudentilla aduersus Granios agere aggressum de composito necopinantem patroni eius incessere maledictis et insimulare magicorum maleficiorum ac denique necis Pontiani priuigni mei coepere. (6) Quae ego cum intellexerem non tam crimina iudicio quam obiectamenta iurgio prolata, ultro eos ad accusandum crebris flagitationibus prouocaui. (7) Ibi uero Aemilianus cum te quoque acrius motum et ex uerbis rem factam uideret, quaerere *occepit* ex diffidentia latibulum aliquod temeritati.

[2] (1) Igitur Pontianum fratris sui filium, quem paulo prius occisum a me clamitarat, postquam ad subscribendum compellitur, ilico oblitus est; (2) de morte cognati adulescentis subito tacere. Tanti criminis descriptione *<ne>* tamen omnino desistere uideretur, calumnia *<m>* magiae, quae facilius infamatur quam probatur, eam solum sibi delegit ad accusandum. (3) Ac ne id quidem de professo audet, uerum postera die dat libellum nomine priuigni mei Sicini Pudentis admodum pueri et adscribit se ei assistere, (4) nouo more per alium lacessendi, scilicet ut optentu eius aetatulae ipse insimulationis falsae non plecteretur. (5) Quod tu cum sollertissime animaduertisses et iccirco eum denuo iussisses proprio nomine accusationem delatam sustinere, (6) pollicitus ita facturum ne sic quidem quitus est ut comminus ageret percelli, set iam et aduersum te contumaciter eminus calumniis uelitur. (7) Ita totiens ab accusandi periculo profugus in assistendi uenia perseuerauit.

(8) Igitur et priusquam causa ageretur, facile intellectu cuiuis fuit, qualisnam accusatio futura esset, cuius qui fuerat professor et machinator idem fieri auctor timeret, (9) ac praesertim Sicinius Aemilianus, qui, si quippiam ueri in me explorasset, nunquam profecto tam cunctanter hominem extraneum tot tantorumque criminum postulasset, (10) qui auunculi sui testamentum quod uerum sciebat pro falso infamarit, (11) tanta quidem pertinacia, ut, cum Lollius Urbicus V. C. uerum uideri et ratum esse debere de consilio consularium uirorum pronuntiasset, contra clarissimam uocem iurauerit uecordissimus iste, tamen illud testamentum fictum esse, (12) adeo ut aegre Lollius Urbicus ab eius pernicie temperarit.

[3] (1) Quam quidem uocem et tua aequitate et mea innocentia fretus spero in hoc quoque iudicio erupturam, quippe qui sciens innocentem criminatur eo sane facilius, quod iam, ut dixi, mentiens apud praefectum urbi in amplissima causa conuictus est. (2) Namque peccatum semel ut bonus quisque postea sollicitius cauet, ita qui ingenio malo est confidentius integrat ac iam de cetero quo saepius, eo apertius delinquit. (3) Pudor enim ueluti uestis quanto obsole[n]tior est, tanto incuriosius habetur. (4) Et ideo

necessarium arbitror pro integritate pudoris mei, priusquam ad rem aggrediar, maledicta omnia refutare. **(5)** Sustineo enim non modo meam, uerum etiam philosophiae defensionem, cuius magnitudo uel minimam reprehensionem pro <ma>ximo crimine aspernatur, **(6)** propter quod paulo prius patroni Aemiliani multa in me proprie conficta et alia communiter in philosophos sueta ab imperitis mercennaria loquacitate effutierunt.

...

[4] **(1)** Audisti ergo paulo prius in principio accusationis ita dici: 'accusamus apud te philosophum formosum et tam Graece quam Latine' - pro nefas! - 'disertissimum.' **(2)** Nisi fallor enim, his ipsis uerbis accusationem mei ingressus est Tannonius Pudens, homo uere ille quidem non disertissimus. **(3)** Quod utinam tam grauius formae et facundiae crimina uere mihi opprobasset! Non difficile ei respondiissem quod <H>omerici Alexander Hectori: οὐ τοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐπικυδέα δῶρα, **(4)** ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἐκῶν δ' οὐκ ἄν τις ἔλοιτο [*Iliade* 3,65-66: "Non è giusto disprezzare quei gloriosi doni degli dei / che spontaneamente essi concedono: molti, pur desiderandoli, non li ottengono"] **(5)** Haec ego de forma respondiissem. **(6)** Praeterea: licere etiam philosophis esse uoltu liberali. **(7)** Pythagoram, qui primum se esse philosophum nuncuparit, eum sui saeculi excellentissima forma fuisse; **(8)** item Zenonem illum antiquum Velia oriundum, qui primus omnium sollertissimo artificio ambifariam dissoluerit, eum quoque Zenonem longe decorissimum fuisse, ut Plato autumat; **(9)** itemque multos philosophos ab ore honestissimos memoriae prodi, qui gratiam corporis morum honestamentis ornauerint. **(10)** Sed haec defensio, ut dixi, aliquam multum a me remota est, cui praeter formae mediocritatem continuatio etiam litterati laboris omnem gratiam corpore deterget, habitudinem tenuat, sucum exsorbet, colorem obliterat, uigorem debilitat. **(11)** Capillus ipse, quem isti aperto mendacio ad lenocinium decoris promissum dixere, uides quam sit amoenus ac delicatus: **(12)** horrore implexus atque impeditus, stuppeo tomento adsimilis et inaequaliter hirtus et globosus et congestus, prorsum inenodabilis diutina incuria non modo comendi, sed saltem expediendi et discriminandi. **(13)** Satis, ut puto, crinium crimen, quod illi quasi capitale intenderunt, refutatur.

[5] **(1)** De eloquentia uero, si qua mihi fuisset, neque mirum, neque inuidiosum deberet uideri, si ab ineunte aeuo unis studiis litterarum ex summis uiribus deditus omnibus aliis spretis uoluptatibus ad hoc aeui haud sciam an super omnes homines impenso labore diuque noctuque cum despectu et dispendio bonae ualitudinis eam quaesissessem. **(2)** Sed nihil ab eloquentia metuant, quam ego, si quid omnino promoui, potius spero quam praesto. **(3)** Sane quidem, si uerum est quod Statium Caecilium in suis poematibus scripsisse dicunt, innocentiam eloquentiam esse, ego uero profiteor ista ratione ac praefero me nemini omnium de eloquentia concessurum. **(4)** Quis enim me hoc quidem pacto eloquentior uiuat, quippe qui nihil unquam cogitauit quod eloqui non auderem? **(5)** Eundem me aio facundissimum esse, nam omne peccatum semper nefas habui; eundem disertissimum, quod nullum meum factum uel dictum extet, de quo di<s>serere publice non possim **(6)** ita, ut iam de uorsibus di<s>ertabo quos a me factos quasi pudendos protulerunt, cum quidem me animaduertisti cum risu illis suscensentem, quod eos absone et indocte pronuntiarent.

[6] **(1)** Primo igitur legerunt e ludicris meis epistolium de dentificio uersibus scriptum

ad quendam Calpurnianum, qui cum aduersum me eas litteras promeret, non uidit profecto cupiditate laedendi, si quid mihi ex illis fieret criminis, id mihi secum esse commune. (2) Nam petisse eum a me aliquid tersui dentibus uersus testantur:

(3) Calpurniane, salue properis uersibus.
Misi, ut petisti, <tibi> munditias dentium,
nitelas oris ex Arabicis frugibus,
tenuem, candificum, nobilem puluisculum,
complanatorem tumidulae gingiuulae,
conuerritorem pridianae reliquiae,
ne qua uisatur tetra labes sordium,
restrictis forte si labellis riseris.

(4) Quaeso, quid habent isti uersus re aut uerbo pudendum, quid omnino quod philosophus suum nolit uideri? (5) Nisi forte in eo reprehendendus sum, quod Calpurniano puluisculum ex Arabicis frugibus miserim, quem multo aequius erat spurcissimo ritu Hiberorum, ut ait Catullus, sua sibi urina 'dentem atque russam punicare gingiuam.'

[7] (1) Vidi ego dudum uix risum quosdam tenentis, cum munditias oris uidelicet orator ille aspere accusaret et dentifricium tanta indignatione pronuntiaret, quanta nemo quisquam uenenum. (2) Quidni? Crimen haud contemnendum philosopho, nihil in se sordidum sinere, nihil usquam corporis apertum immundum pati ac fetulentum, (3) praesertim os, cuius in propatulo et conspicuo usus homini creberrimus, siue ille cuiuspiam osculum ferat seu cum qui[c]quam sermocinetur siue in auditorio dissertet siue in templo preces alleget. (4) Omnem quippe hominis actum sermo praeit, qui, ut ait poeta praecipuus, dentium muro proficiscitur. (5) Dares nunc aliquem similiter grandiloquum: diceret suo more cum primis cui ulla fandi cura sit impensius cetero corpore os colendum, quod esset animi uestibulum et orationis ianua et cogitationum comitium. (6) Ego certe pro meo captu dixerim nihil minus quam oris illuuiem libero et liberali uiro competere. (7) Est enim ea pars hominis loco celsa, uisu prompta, usu facunda. Nam quidem feris et pecudibus os humile *est* et deorsum ad pedes deiectum, uestigio et pabulo proximum; nunquam ferme nisi mortuis aut ad morsum exasperatis conspicitur. Hominis uero nihil prius tacentis, nihil saepius loquentis contemplere.

...

[9] (1) Mitto haec. Venio ad ceteros uersus ut illi uocant amatorios, quos tamen tam dure et rustice legere, ut odium mouerent. (2) Sed quid ad magica maleficia, quod ego pueros Scriboni Laeti, amici mei, carmine laudaui? (3) An ideo magus, quia poeta? Quis unquam fando audiuit tam similem suspicionem, tam aptam coniecturam, tam proximum argumentum? (4) 'Fecit uersus Apuleius.' Si malos, crimen est, nec id tamen philosophi, sed poetae; sin bonos, quid accusas? (5) 'At enim ludicros et amatorios fecit.' Num ergo haec sunt crimina mea, et nomine erratis, qui me magiae detulistis? (6) Fecere tamen et alii talia, etsi uos ignoratis: apud Graecos Teius quidam et Lacedaemonius et Ciu[i]s cum aliis innumeris, (7) etiam mulier Lesbia, lasciuie illa quidem tantaque gratia, ut nobis insolentiam linguae suae dulcedine carminum

commendet; (8) apud nos uero Aedituus et Porcius et Catulus, isti quoque cum aliis innumeris. (9) 'At philosophi non fuere.' Num igitur etiam Solonem fuisse serium uirum et philosophum negabis, cuius ille lasciuissimus uersus est: μηρῶν ἰμείρων καὶ γλυκεροῦ στόματος? [“desiderando le sue cosce e la dolce bocca”] (10) Et quid tam petulans habent omnes uersus mei, si cum isto uno contendantur, (11) ut taceam scripta Diogenis Cynici et Zenonis Stoicae sectae conditoris, id genus plurima? Recitem denuo, ut sciant me eorum non pigere:

(12) Et Critias mea delicia est et salua, Charine,
pars in amore meo, uita, tibi remanet.
Ne metuas, nam me ignis et ignis torreat ut uult;
hasce duas flammās, dum potiar, patiar.
Hoc modo sim uobis, unus sibi quisque quod ipse est;
hoc mihi uos eritis, quod duo sunt oculi.